

Павло Ямчук

Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна

«ЩОДЕННИК» АРКАДІЯ ЛЮБЧЕНКА:
ХРИСТИЯНСЬКО-КОНСЕРВАТИВНИЙ ФЕНОМЕН УКРАЇНИ
ТА ХРОНІКА ЗЛАМНИХ ЧАСІВ РАДИКАЛЬНОГО
ПОСТПРОСВІТНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті висвітлюється процес трансформації української християнсько-консервативної концепції першої половини ХХ століття на прикладі «Щоденника» Аркадія Любченка. Аналізуються як типові, так і новітні вияви даного світогляду, репрезентовані у творі письменника. Акцентується увага на неперервності, тягlostі традиції від давніх часів через добу Розстріляного Відродження, часи Другої світової війни і до сьогодення.

Доба ХХ століття в Україні належить до знакових для всього світу як з точки зору небувалих випробувань, які довелося витерпіти й не озлобитись українській громаді, так і з точки зору особливої філософії справжнього непротивлення злу, навіть тоді, коли це зло прямо загрожувало самому існуванню українців як етносу, як окремої нації. Господня Воля вберегла нас від цієї, цілком реальної у добу комуністичного та нацистського терорів, небезпеки. Україна відтак і хоча б внаслідок лише цієї обставини є особливою духовною реальністю, яку ще слід вивчати як у багатоаспектному, так і в конкретизованому по регіонах та історичних періодах й епохах ключі. Сам факт її незникнення – знак того, що, попри зриму потужність тоталітарних диктатур, є дещо більше, ніж буттєві категорії. Навіть тоді, коли вони видаються очевидно універсальними для всього «цивілізованого» світу. Свідомо беремо в лапки слово «цивілізованого» тому, передусім, що досить важко вважати «цивілізованими» батьківщини найбільш кривавих ідеологій. До якого географічного контексту вони б не належали.

Регіональний аспект в українському світоглядному контексті є важливим, адже, як будь-яка велика країна, Україна має не лише економічну специфіку, але й світоглядні й філософські особливості регіонів. Коли ведемо мову про Аркадія Любченка, чиє творче становлення відбулось саме на Сході України, то таким регіоном є Слобожанщина. Нині вона є своєрідною філософською terra incognita для всього обширу українського світогляду. Звісно, не є таємницею, що саме Слобожанщина породила феномен Сковороди, але порівняно із загальновідомими світоглядно-поетичними феноменами Галичини й Центральної, шевченківської, України, Слобожанщина є менш відомою.

В українській культурі й літературі був, проте, один знаковий період, який ніяк не пов'язати із феноменом Галичини або Центральної України. Мова йде про добу Розстріляного Відродження. Про 1920-і роки, основне тривання яких у культурному аспекті відбувалось саме на Слобожанщині з її урбаністично-модерною столицею Харковом. Саме Харків Хвильового, Тичини, ВАПЛІТЕ й курбасівського «Березоля» засвідчив наявність підготованого Лесею Українкою й В. Винниченком, символістами 1910-х років україномовного, українокультурного «міського дискурсу», позначив ймовірні вектори тодішньої *урбаністично-техногенної української самодостатньої цивілізації*. Архітектура Харкова (Держпром та ін.) й понині свідчить про тодішню потребу, яку відчували авангардисти 1920-х років. Органічне вписування техногенного й по-європейському соціалістичного (не «соціалістичного») у радянському ідеологічно-спрощеному

розумінні) начала у загальній одвічний, як часто кажуть нині, «рустикальний» український дискурс з метою подальшого наступального переважання у цьому дискурсі та його близького витіснення й швидкої заміни світовими «прогресивними» ідеями й практиками було однією зі світоглядних домінант літератури й культури українського Ренесансу доби поствизвольних змагань УНР та ерзац-державності УСРР.

Ідейні натхненники такого руху, звісно, не прагли враховувати самодостатність України не як однієї з численних національних одиниць, що крокують у визначеному кимсь напрямкові, а як універсальної семіосфери, що ще від хліборобського Трипілья й Хрещення Русі має свій шлях, який може не координуватися із минущими, щодо вічності, потребами техногенного й матеріального прогресу в обездуховленому розумінні. Певне, це не була їх вина, а ілюзія часу, в полоні якої перебували українські оборонці радикального постпросвітництва від В. Винниченка (на початкових стадіях) до В. Еллана-Блакитного, М. Хвильового, О. Шумського та М. Скрипника. Ілюзії доби були глобальними. Вони спричинили у ХХ столітті появу двовимірного світогляду, який ніколи не був характерним для трансцендентного українського барокового світовідчуження. Одна ілюзія у радикальному постпросвітництві могла цілком замінитись іншою, *але такого ж гатунку*. Радикальна зміна світоглядних пріоритетів була, отже, неможливою, адже, крім іншого, виводила митця-мислителя за межі щиро сповідуваної ним ідеології відданості постпросвітницьким пріоритетам, які вважалися ідеалами нового життя, що нарешті змогло розвітатись зі старим, набридлим чужим мислителем, християнсько-хліборобським минулим. Українські постпросвітницькі мислителі-митці не хотіли, а можливо, й не могли тоді зрозуміти *вічність цих нібито віджилих імперативів* для України й світу.

Аркадій Любченко був, як і його друг і вчитель М. Хвильовий, одним із небагатьох, хто, перебуваючи в полоні доби, все ж зміг чуттям художника окреслити й ті вектори й риси епохи, які суперечили його постпросвітницькому світоглядові. Свідченням цьому є його неоднозначний, але знаковий «Щоденник». Слід одразу визначити концептуальний підхід до розгляданого твору. Ним повинно стати свідомо неупереджене ставлення до всіх аспектів «Щоденника», яке визначається не лише повагою до автора, але й спробою закординовування «Щоденника» у смисловий простір жанрового продовження барокових хронік, що перебуває у річищі світоглядного тривання домінантного принципу об'єктивності самовидця трагічних та зламних подій в історії української громади. «Щоденник» також є документом не лише доби, але й несправджених надій самого автора та української громади.

«Щоденник» Аркадія Любченка є зафіксованим свідченням наявності конфлікту (іманентного чи ні – окреме питання) між українським консервативним *ad fontes* християнсько-громадським ставленням до наріжних проблем й перспектив руху світового суспільства, яке, за мудрим означенням І. Багряного, коливалось у середині ХХ віку «між привидами і трупом», й історичною й філософською ситуацією доби радикального постпросвітництва. Як добре відомо, незаангажована у дискурс постпросвітницьких теорій українська християнська думка завжди лишалась осторонь атеїстично-матеріалістичних, нібито магістральних шляхів світового прогресу, вважаючи за найкраще завжди берегти первісне відчуття апостольського християнства. Богообраність української громади, що не підкріплена матеріальною силою, але захищена від знищення сакральним Покровительством (недарма ж одне із найшанованіших козаками свят це – Покрова), була категорією, очевидною для всіх українських мислителів, починаючи від святокиївських і середньовічно-барокових, але так само така віра була цілковито незрозумілою філософам ні в європейському просвітницькому ХVIII, ні в російському ХХ століттях. Вона стане відомою (але чи вповні зрозумілою – окреме питання) лише після досвіду фашизму й комунізму. Після ненасильницьких 1991 й 2004 українських років.

«Щоденник» Аркадія Любченка, крім іншого, є яскравим свідченням того, що доба завжди була здатна ззовні деформувати окремі прояви одвічної національно-духовної трансценденції, але ніколи не була здатною змінити сам дух національно-духовної трансценденції. Доба радикального постпросвітництва з її одвертим тиском, спрямованим на позбавлення людини всього людського, громади – всього громадського, на догоду знеособленому колективному, завдавала непоправної шкоди українському християнському консерватизмові як світоглядній наріжній інституції. В 1920-х рр. слобожанець П. Тичина не дарма пристрасно вигукнув: «Прокляття тим, хто звіром став, Замість сонетів і октав», маючи, очевидно, на увазі й те, що вибір, нав'язуваний добою радикального постпросвітництва, завжди хибний, адже він змушує людину вибирати між удаваними антитезами, між симулякрами добра, а не між добром і злом, змушує, отже, ставати її на бік одного або іншого виміру Звіра.

Згадаймо, для наочності, в образно-асоціативному ряді ідентичний червоний колір прапора і різну, свастика – серп і молот, символіку фашизму й комунізму, і стане яснішим розуміння масштабів тієї духовно-інтелектуальної безвиході й пастки, у якій у добу європейського постпросвітництва перебувала Україна й українці та їхній несуголосний обом вимірам чужої тоталітарної антилюдськості християнсько-консервативний світогляд. Одвічна і принципова для індивідуальності екзистенційна проблема вибору була виведена добою на ілюзорно-симулятивний рівень не лише через означені вище причини, але й тому, що сама індивідуальність, втративши внаслідок атеїзму та запропонованого ним новітнього ідолопоклоніння одвічний зв'язок з Богом, перестала сприймати себе як універсальну одиницю, чие життя дане Богом, визначене Богом і має не лише тілесну обмеженість, але й духовну вічність, а отже, більшою є міра відповідальності перед Богом та людьми.

Ілюзія матеріального раю на Землі так само, як і ілюзія расової вищості, були за сутністю лише способами позбавити індивідуальність сакрального захисту, штовхнути її (у повній єдності з афоризмом Ф. Ніцше: «того, що падає – підштовхни») у прірву матеріально-тілесних вигод і химерного трактування себе як вищого створіння. Натомість інша екзистенційна ключова проблема – проблема самотності, стала для позбавленої Бога людини доби радикального постпросвітництва наріжною, адже схватись від доби стало майже нікуди. В тому числі й через силу тоталітарних ілюзій доби, які стали сприйматись як власні переконання. Ці міркування можуть дещо прояснити феномен появи й окремі суперечливі аспекти ще досі малодослідженого «Щоденника» українського радянського письменника, одного з талановитих репрезентантів літератури Розстріляного Відродження, який обрав шлях зміни однієї одіозної ідеології на ілюзію звільнення, яку на перших порах ілюзорно репрезентувала інша.

У «Щоденнику» Аркадія Любченка знаковим є навіть сам початок. «Україна воскресає. В руїнах війни, в пожежах, з попелу виникає, як фенікс. Харків майже наполовину спалений більшовиками, знищений. Я все це бачив. Стільки пережито за останній місяць! А скільки ще попереду – і голод, і холод, і кров... Але мій нарід, пройшовши це страшне горнило, зазнає нового, кращого життя. І щоб там не було, а Україна ставши двадцять п'ять років тому на шлях власної державності, крізь бурі, тортури, знущання і визиск все одно державності не втрачає і тепер починає... рішучий етап свого ствердження» [1, с. 7]. Слід подати до цього, зафіксованого у «діаріуші», спостереження Аркадія Любченка багатоаспектний коментар. Найперше, що привертає увагу дослідника-літературознавця – точний образний формат змалювання картин міжвладного Харкова. Як і притаманно масштабному письменникові, Аркадій Любченко подає образними концептами трагедію української радянської столиці. Прикметно, що саме більшовики, які мали б найбільше опікуватись його збереженням, стали, як це властиво для них і в інших ситуаціях, а особливо в українському контексті, його руйнівниками.

Лейтмотивом, проте, виступає ідея воскресіння України. Воскресіння попри «голод, холод, злидні й кров». Таке бачення українського воскресіння було притаманне колись і бароковим митцям, які не лише в добу Мазепиного Бароко, але й у добу Руїни могли провістити перспективу воскресіння. Аркадій Любченко, проте, мислив у істотно іншу епоху, коли трансценденція України видавалась багатьом лише абстракцією, явищем, нетотожним реальності. Стражденність України на шляху до волі також є для автора категорією очевидною. Неусвідомлено він констатує факт, що саме ця стражденність й може привести Україну до свободи, до остаточного звільнення, хоча, певне, й не фіксує це звільнення понад усе як духовний акт. Це типово для людини, вихованої у дусі постпросвітництва. Аналогія щодо духовного звільнення є, проте, зримою. Вона прямо кореспондується із християнським відродженням через страждання й муки до «нового, кращого життя». Український народ, отже, перетерпів такі муки й лишився християнською нацією, народом, який є достойним вільного життя.

Привертає увагу й те, що автор констатує безперервний 25-річний процес української, сучасної йому державності, від проголошення УНР до 1941 року. Тобто розглядає «петлюрівську» та «радянську» державність як неподільне ціле. Для Аркадія Любченка це було органічним, адже він, як військовий, був причетний до творення армії УНР, а згодом інтелектуально й культурно – до творення УНР в межах культури радянської України, яку, як уже зазначалось, він і його друзі з ВАПЛІТЕ розуміли кардинально відмінно від Сталіна, Корнійчука, Постишева та інших. Тому концепт «знуцання й визиск» слід розглядати не лише стосовно України як інтелектуального цілого, але й як ототожнення трагедії України з самим собою як одним із творців такого культурного проекту. Знаковою є й констатація надії на «новий, рішучий етап» відродження 25-річної української державності, який, у сподіваннях Аркадія Любченка, мав принести остаточне звільнення української громади з-під тотального диктату чужої ідеологічної влади.

Тому прикметною є апеляція Аркадія Любченка не до постатей ранньохристиянського й барокового минулого, а до постатей культурних, а за суттю – державних діячів доби Розстріляного Відродження. «Геть від Москви! – чи чуєш, Миколо? Коли б ти був зараз, коли б ти був з нами!» [1, с. 7]. Звернення до М. Хвильового в цьому часопросторі й з вуст Аркадія Любченка звучить як переконливе свідчення не лише безперервної державницької трансценденції, але й як дещо більше. А саме як усвідомлення вічних українських пріоритетів й неподільності державницького українського шляху на умовні позиціонування й розгалуження. Хвильовий для Аркадія Любченка швидше світоглядний орієнтир, концепт державотворення, форма інтелектуального обстоювання ідеалів національної свободи. Аркадій Любченко звертає увагу на те, що саме Хвильового як символа доби і культурного лідера не вистачає у зламний період радикального постпросвітництва в окупованій чужинцями Україні. Риторичне звернення «Чи чуєш, Миколо?» у щоденникові символізує оберненість у структурну дихотомію «минуле-майбутнє», яка засвідчує й перспективність такого сприйняття української духовно-інтелектуальної історії. Це звертання засвідчує також й екзистенційну осамітненість автора у вирі чужої, незнаної доби. Звернення до авторитету Миколи Хвильового підтверджує водночас й бажання спертись у непевному й нетривкому часопросторі на інтелектуальні константи, означити виправданість власного перебування «по той бік» барикад ймовірною присутністю постаті, що була авторитетною для еліти й громади, що залишились в УРСР.

Філософський мотив присутності екзистенційної відстороненості від доби й, певне, викликаної нею самотності автора навіть при зміні типу перебування в ілюзорному світі (від комунізму до фашизму) у даному контексті слід трактувати як мотив присутності у вічному українському просторі альтернативних епосі явищ, які, проте, є питомими для національного світовідчування. Зокрема, у добу радянської України таким явищем була сама епоха Розстріляного Відродження, яка перегукувалась за спрямуванням із добою

УНР і засвідчувала, як вважав Аркадій Любченко, безперервне тривання національної екзистенції. Слід водночас зауважити, що такий перегук не мав сакрального наповнення, а отже, був не даниною доміантним концептам трансценденції українського християнського консерватизму, які серед іншого включали в себе і сакральне начало, а, швидше, замінював у свідомості атеїзованої індивідуальності й громади цю трансценденцію. Але замінював частиною – весь національно-духовний універсум, а не ілюзією істину, що, погодьмося, не є тотожними категоріями.

Тому звертання Аркадія Любченка до М. Хвильового й до доби Розстріляного Відродження, символом якої він є, можна розглядати як специфічний спосіб порятунку індивідуальності від тотальної олжі, що захопила світ і захоплює її саму, але водночас це звертання не має сакрального наповнення, адже автор свідомо відійшов, хоча й під впливом ідеології радикального постпросвітництва, від християнства як базового концепту українського національного світовідчуження: «16/ХІІ був у Губера... А, скажіть, у неділю цю ви хіба не були у Андріївській церкві? Я? ...дуже знесилений, а то б іще до церкви ходив і там вистоював? Коли хочете знати, то з часу мого приїзду до Києва я ще ні разу в жодній церкві не був» [1, с. 100] Як митець, проте, А. Любченко іманентно відчуває потребу координації власної індивідуальності із сакральними категоріями. Контекстуально слід зауважити, що в «Щоденнику» у найбільш гострі ключові моменти воєнного життя А. Любченка згадується ... Дажьдбог, який, як відомо, є одним із основних дохристиянських міфологічних богів і якого прадавні українці називали своїм дідом.

Таке звертання, крім означеного вище, свідчить про наявність в контексті атеїзованої доби радянсько-фашистського панування в Україні малодослідженого феномену повернення інтелектуалів не до безбожництва (якщо вже в Бога в цю епоху вірити не прийнято й несучасно), а до дохристиянських вірувань і звичаєвості. Серед іншого цей феномен засвідчує неможливість для людини забути про сакральне начало, а також і про те, що, забувши про Єдиного Бога, людина починає мимоволі чи ні порушувати його заповідь про несотворення собі ідолів та кумирів. Дажьдбог як ідол, якщо порівнювати його з такими кумирами, як Сталін, Гітлер і непохований майже впродовж століття Ленін, є ще найменшим злом у цій «атеїстичній» ієрархії.

Світоглядно-образні концепти «Щоденника» єднаються із власне літературними замальовками, у яких відбивається сам стиль й настрої епохи. «Я в місті. На майдані Держпрому величезний натовп, ждуть німецького радіо» [1, с. 7]. Очікування новин від німецького радіо супроводжується у записах письменника фіксацією жорстокості окупаційної влади, що викликала у перші дні літа 1941 року поки що лише інтелектуальний опір. Точніше – принаймні нерозуміння з боку тих, хто підсвідомо, але помилково очікував від нової влади того, що вона стане альтернативою радикальному духові більшовизму. А. Любченко вже з початку констатує факт світоглядного відокремлення української спільноти від жорстокості доби, органічну антитетичність нав'язаної Україні чужими мислителями й військами епохи самій сутності світобачення християнської української громади. Така відчуженість була характерною ознакою феномену долання громадою духу доби, для багатовимірного процесу спочатку духовно-інтелектуального, а потім й буттєвого звільнення від диктату минушого – радикально-постпросвітницького начала над трансцендентним духовним.

Замальовки перших днів німецької окупації Харкова мають у «Щоденнику», проте, ще ілюзорно-обнадійливий характер: «На нашій вулиці розташована нім. частина. У нашій хаті теж стоять три офіцери з джурами. Поводяться дуже чемно... їм дуже імпонує, що ми українці і що трохи говоримо нім. мовою... Сьогодні вдень пішов у місто. На будинкові Міської Управи великий шовковий жовто-блакитний прапор. Я так схвилювався, горло мені стиснуло так, що поспішив далі від людей, збочив у провулок повз “Березіль”... Трохи заспокоївся, хоч очі були мокрі. Нарада в редакції. В приміщенні колишніх

“Вістей ВУЦВК”. Знаменно! Старі вістянські знайомі... заходжу до кімнат, де працював Блакитний, де жив Тичина, і мене проймає треміт...” [1, с. 9-10]. Аркадій Любченко таким чином знову акцентує увагу на магістральній для його світобачення ідеї 25-літньої державницької традиції, яку живо ілюструють реальні картини буття першого періоду під німецькою окупацією.

Як митець, що сформований у постпросвітницькій ідейній парадигмі, він не відрізняє емоційно-образного **симулякру** фашистської гілки постпросвітництва, що пов’язаний з першопочатковим формальним вшануванням національних традицій та антиукраїнської **сутності** будь-якого виду філософії та буття радикального постпросвітництва як таких, що не лише суперечать трансценденції українського християнсько-консервативного громадського світогляду, але й **завжди** націлені на його знищення. Цей феномен світосприйняття Аркадія Любченка можна пояснити вистражданістю його давньої й щирої мрії побачити державну атрибутику УНР у першій столиці УСРР (пізніше про таку саму мрію скаже на схилі літ у радянському Києві О. Гончареві М. Бажан), мрії про можливість відкритого декларування у статусі офіційної ідеології Розстріляного Відродження у новітній добі, але понад усе причина такого омилення міститься у відході автора «Щоденника» від християнського начала, адже, якби такого відходу не сталось, єдність українонезалежницької щодо покірної християнської нації політики авторів Голодомору та ідеологів фашистського геноциду була б для нього аксіомою.

Емоційний стан захопленості зримими проявами національного відродження не дозволяє письменникові провести ще одну очевидну паралель між гітлеризмом й більшовизмом, яка полягала у тому, що перед тим, як вчинити 1933, 1937 роки, комуністи також не дуже заважали розвиватись національному началу, пробудженому добою визвольних змагань. Правильним є спостереження Аркадія Любченка про те, що ілюзія звільнення охопила всю колишню українську радянську еліту, яка залишилась у Харкові. Але швидко ця ілюзія повинна була поступитись місцем спочатку приховуваному й від самих себе розчаруванню ставленням нової влади до українців як християнської за світоглядом і діями громади, а по тому – спричинити й відверте розчарування діями нових окупантів української землі. А подекуди – сприяти появі партизанського руху. Наївність українців, яка є частиною їхньої індивідуально-громадської ментальності, спроба відшукати позитивне навіть у відвертому втіленні зла неодноразово ставали причиною історичних катаклізмів, що в них потрапляла нація і з яких її рятував Бог.

У «Щоденнику» Аркадія Любченка означена вище еволюція є зримою й зафіксованою ледве не у документальному вигляді. Цікаво, що, без сумніву, знаючи про фатальну роль «Щоденника» академіка Єфремова на процесі СВУ, Аркадій Любченко (так само як і О. Довженко) навіть у «Щоденнику» не дозволяє собі адекватного рівня відвертості з собою й добою, не декларує того, що воліє залишати у тексті на рівні асоціацій та метафор. Це не випадково, адже, як відомо, свого часу письменник (тоді як вояк армії УНР) пройшов не лише через «чистилище ЧК» (термін Аркадія Любченка), але й кілька разів, вже під час написання «Щоденника», був ув’язнений гестапо. Таке єднання у долі Аркадія Любченка репресій є ще одним символічним доказом правомірності ідеї про єдність ставлення різних видів ідеології радикального постпросвітництва до українського начала.

Проблема ставлення комуністів і фашистів до українства як універсального начала (попри нерозуміння важливості в ньому саме християнської домінанти) є ключовою в «Щоденнику» Аркадія Любченка. Саме нею він прагне вимірювати все. Це пояснюється тим, що саме українське начало як духовно-культурний та історичний феномен постає у його концептуальному баченні як базисна категорія, яка потребує строгого дефініціювання й розгалуження понять всередині універсуму. Промовистою є така нотатка: «Сьогодні була довга розмова з Іваном Багряним. Він хоче писати поему про Махна. Я радив

цього не робити – не час культивувати анархізм і деструкцію. Він упирався, але був переможений. Я його заохочував до тематики конструктивної, національно-державницької. Розповів йому дещо про Петлюру, схилив до того, щоб... правдиво висвітлювати нашу національну боротьбу... ми маємо... багато такого, про що ширшому загалові невідомо та й нам самим чимало ще невідомо» [1, с. 175-176].

Цікаво, що Аркадій Любченко наголошує не на руйнівній стосовно української державності практиці Махна (нині маємо спробу взяти його поведінку ледь не за взірць українського світорозуміння, чомусь забуваючи про його військові дії проти УНР, терор мирного населення, вбивство оспіваного в «Чотирьох шаблях» отамана Григор'єва, орден Червоного прапора від Леніна й інші подібні речі), а на «конструктивній національно-державницькій» тематичі. Критерій дотримування митцем принципу «правдивості» (нехай і лише щодо національної історії) у розпал війни «між приви́дом і трупом» може сприйматись як прямий дисонанс радикальному постпросвітництву, а ще – як своєрідна альянція до євангельського: «Пізнайте істину і вона зробить вас вільними». Кажемо про цю альянцію не як про аксіоматичну стосовно всього складного світобачення Аркадія Любченка, а як про іманентний маркер присутності світогляду християнсько-консервативної української громади в універсумі вихованої нею індивідуальності. Цікавим також є й те, що Аркадій Любченко майже езотерично зауважує, що «ми маємо багато такого, про що... нам самим чимало ще невідомо». Такий тип мислення є вельми далеким як від атеїстичного комуністичного, яке декларувало, що будівнику комунізму «нет преград», так і від питомо фашистського з його теорією «нижчих і вищих рас».

У цій статті ми лише намагались окреслити (йдучи вслід за подвижницькою працею Ю.О. Луцького, який зберіг і підготував до видання «Щоденник» Аркадія Любченка) обрії наукового осмислення складного й багатовекторного явища, яким є світогляд української людини, яка, потрапивши у вир боротьби ілюзій, з яких кожна пропонувала вважати її абсолютним добром, насправді перебуваючи у прямо протилежній системі координат, все ж не до решти розгубила (а можливо, й переважно зберегла, щоправда не усвідомлюючи цього) християнські консервативні громадські засади родини, зберегла (наскільки це дозволяло тотальне омилення) адекватне розуміння України як світоглядної альтернативи кривавій реальності доби усіх вимірів радикального постпросвітництва, подавши його (знову ж, неважливо, свідомо чи ні) у власному «Щоденнику». Найбільш важливим для автора цієї статті є те, що на схилі кривавої війни (й на схилі, як виявилось ще з правдивих передбачень «інтуїта» М. Хвильового, свого життя) Аркадій Любченко заприятелював з митрополитом Мстиславом, небожем С.В. Петлюри й майбутнім першим Патріархом вільної, відродженої зі, здавалося б, непоборної руїни Української православної церкви. Цей факт слід вважати знаковим для всього дискурсу перебування гнаного українського християнина «між приви́дом і трупом» радикально-постпросвітницьких ідеологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Любченко А. Щоденник / Любченко А. – Львів ; Нью-Йорк : Видавництво М.П. Коць, 1999. – 382 с.

Павел Ямчук

«Дневник» Аркадия Любченко: христианско-консервативный феномен Украины и хроника переломных времен радикального Постпросвещения в контексте Второй мировой войны

В статье освещается процесс трансформации украинской христианско-консервативной концепции первой половины XX века на примере «Дневника» Аркадия Любченко. Анализируются как типичные, так и новые проявления данного мировоззрения, репрезентированные в произведении писателя. Акцентируется внимание на непрерывности, протяженности традиции от давних времен через эпоху Расстрелянного Возрождения и времена Второй мировой войны до настоящего времени.

Стаття надійшла до редакції 06.04.2010.